

DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/63-3>

УДК 338.65.005

Валінкевич Н. В.доктор економічних наук, професор,
Поліський національний університет**Тищенко С. В.**кандидат економічних наук, доцент,
Поліський національний університет**Valinkevych Nataliia**Doctor of Economic Sciences, Professor,
Polissia National University**Tyshchenko Svitlana**Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Polissia National University

РЕКРЕАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА СЕРВІСНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ

DIGITAL TECHNOLOGIES IN THE HOSPITALITY INDUSTRY

Розглянуто проблеми розвитку рекреаційної діяльності з позиції сервісної діяльності. Досліджено основні тлумачення рекреаційної діяльності та сервісного обслуговування. Установлено що рекреація – це відновлення розумових, духовних і фізичних сил людини шляхом загальнооздоровчого і культурно-пізнавального відпочинку, туризму, санаторно-курортного лікування, любительського та спортивного рибальства, полювання, опрацьовано функції рекреації. Установлено, що сервіс передбачає розроблення та реалізацію програм обслуговування для задоволення потреб відпочиваючих у відновленні сил, отриманні нових вражень та розваг. Конкретизовано проблеми організації сервісного обслуговування. Запропоновано для підвищення якості сервісу в рекреаційній діяльності обов'язково формувати стратегічну мету процесу рекреації. Досліджено використання сучасних методів стратегічного портфельного аналізу галузі (матриця ADL/LC). Зазначено, що вирішальним чинником розвитку сервісу рекреаційної діяльності є державна політика.

Ключові слова: рекреаційна діяльність, сервіс, обслуговування, види туризму, держава.

The purpose of writing this article is to study the problem of organizing the service of recreational activities. The urgency of the chosen issue is due to the fact that currently there is an increased interest in activities to restore viable human strength. At the same time, the question of such an organization of service in the recreational sphere remains open, which would be accessible to the majority of the population, but could meet the needs of people belonging to different socio-demographic groups. Problems of development of recreational activity from the standpoint of service activity are considered, and also recommendations on introduction of modern technologies of the organization of customer service are given. The basic interpretations of "recreational activities" and services are studied. It is established that recreational activities are activities aimed at restoring mental, spiritual and physical strength of man through health and cultural and cognitive recreation, tourism, spa treatment, recreational and sport fishing, hunting. The main functions of recreational activities are studied: socio-cultural, economic and medical-biological: socio-cultural function is to involve people in significant cultural achievements of society, as well as creating conditions for self-development and self-realization of the individual; the economic function of recreational activities is to restore the productive potential of man, his strength to return to full employment; medico-biological function is to have a health-improving effect on the body and create resources for a healthy lifestyle. It is established that the service in recreational activities involves the development and implementation of service programs aimed at meeting the needs of vacationers in restoring strength, changing activities, gaining new experiences and entertainment. Problems of the organization of service are specified. It is assumed that to improve the quality of service in recreational activities it is necessary to form a strategic goal of the recreational process. Using modern methods of strategic portfolio analysis of the industry (ADL / LC matrix) to assess the current importance of recreational activities for the selected type of tourism. It is noted that the organization of quality services in recreational activities is also determined by its social significance, namely: the possibility of using recreational activities for the comprehensive development of the individual and meet its needs for self-realization; conditionality of recreational activities by cultural and historical factors, which is expressed in various forms of its organization and conduct. It is noted that the decisive factor determining the development of service in recreational activities is public policy.

Keywords: recreational activities, service, services, types of tourism, the state.

Постановка проблеми. Рекреаційна діяльність є одним із найбільш привабливих останнім часом об'єктів досліджень науковців. Пояснюється це високим динамізмом розвитку, значним потенціалом та популярністю. Насправді вона створює умови для задоволення рекреаційних потреб постійних мешканців регіону та його гос-

тей, а також сприяє розвитку економіки через створення нових робочих місць, сфери обслуговування, громадського харчування, торгівлі на пасажирському транспорті тощо.

Вітчизняна рекреаційна діяльність функціонує за умов низького і нерівноважного попиту, за сильної конкуренції з боку іноземних турпродук-

тів. Важливим питанням є визначення потенціалу конкурентних переваг рекреаційної діяльності. Однією з головних та маловивчених проблем залишається низький рівень сервісу. Таким чином, в умовах високої невизначеності та мінливості внутрішніх та зовнішніх чинників рекреаційна діяльність є вкрай важливим аспектом сталого розвитку, тому підвищення ефективності сервісної діяльності, запровадження сучасних технологій організації обслуговування споживачів є запорукою прибутковості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження питань щодо організації сервісної діяльності розкриваються в методологічній частині робіт таких науковців, як Н. Яцук [1], І.Ю. Севрюков, О.М. Таскаєв [3], П.О. Масляк [5], В.Ф. Буйленко та ін. Головна увага приділяється питанням розвитку окремих компонентів культури сервісної діяльності, підвищення естетики та етики сервісної діяльності. Значний внесок у розроблення соціально-психологічних аспектів сервісної діяльності зробили праці К. Меллера, П. Хагедаля, В.В. Катуніна [6], Н.С. Пряжнікова, І.Б. Орлова [10]. Основу ідей підвищення ефективності сервісної діяльності становлять питання, що розкривають специфіку міжособистісного спілкування у сфері сервісу, психологічні особливості поведінки споживачів тощо.

Питанням організації та управління сервісною діяльністю присвячено праці Д. Шоула [7], Ф. Котлера [2], А.С. Кускова, Т. Хілла, І.В. Зоріна, В.А. Квартальнова. Увага у даних питаннях приділяється вивченню конкретних методів управління сервісною діяльністю, умов виробництва, просування та реалізації послуг тощо. Разом із тим недостатньо вивчено проблеми встановлення рівня високоякісного сервісу саме в рекреаційній діяльності, що є важливим чинником розвитку.

Мета статті полягає у дослідженні процесу розвитку рекреаційної діяльності та організації сервісної діяльності. Завдання: дослідити процес розвитку рекреаційної діяльності та забезпечення її відповідним сервісом; вивчити основні поняття «рекреаційна діяльність» та «сервісне обслуговування»; конкретизувати проблеми організації сервісного обслуговування; здійснити використання сучасних методів стратегічного портфельного аналізу галузі (матриця ADL/LC) для підвищення якості сервісу в рекреаційній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Рекреаційна діяльність за останні кілька років стала важливим предметом дослідження багатьох напрямів. Рекреація стала базовим поняттям туризму, курортології, сервісу та інших галузей, пов'язаних із відпочинком та оздоровленням людини. При цьому єдиного підходу до визначення сутності рекреаційної діяльності у сучасних дослідженнях поки що не склалося. І.Ю. Севрюков та Є.М. Таскаєв пояснюють це такими причинами, як: нестача

міжнародних стандартів рекреаційної діяльності; недостатня сформованість законодавчої бази рекреаційної діяльності; проблема в термінологічному розмежуванні понять «рекреація», «відпочинок», «дозвілля» та ін. [1].

На даний момент у поняття рекреаційної діяльності вкладається кілька смислів:

– створення умов для повноцінного відновлення фізичного, інтелектуального та емоційного потенціалу особистості;

– ігрова діяльність, спрямована на змістовне проведення дозвілля, що дає змогу відновити свої сили або перейти на інший вид діяльності;

– окремий сектор туристичної індустрії, що забезпечує потребу людини в активному відпочинку, розвагах, відновленні сил після важкої діяльності.

Рекреаційна діяльність – діяльність, спрямована на відновлення розумових, духовних і фізичних сил людини шляхом загальнооздоровчого і культурно-пізнавального відпочинку, туризму, санаторно-курортного лікування, любительського та спортивного рибальства, полювання тощо [4].

Рекреаційна діяльність – це один із комплексних видів життєдіяльності людини, спрямований на оздоровлення і задоволення духовних потреб у вільний від роботи час [5].

У сучасних дослідженнях рекреаційна діяльність розглядається як один із напрямів туризму, оскільки здебільшого рекреація має на увазі переміщення людини з місця її проживання в інший регіон (курорт, санаторій, виїзд на море та ін.). Ця обставина дає змогу зробити висновок про необхідність розгляду проблеми сервісу під час надання послуг, пов'язаних із рекреаційною діяльністю. Сутність цієї проблеми визначається тим, що необхідність відновлення фізичних, інтелектуальних та емоційних сил людини потребує певного рівня комфорту та якості рекреаційної діяльності. Її раціональна організація має бути спрямована на те, щоб забезпечити високу якість відпочинку відповідно до потреб особистості або медичних показань. Проблема організації сервісу також у тому, що в країні немає єдиних стандартів надання рекреаційних послуг ані на державному, ані на галузевому рівні. Разом із тим необхідність розгляду даної проблеми підтверджується численними дослідженнями у сфері туристської діяльності, що розглядають проблеми оптимального відновлення сил та відпочинку людини.

У вітчизняній та зарубіжній літературі поняття «рекреація» досі трактується по-різному. Рекреація є одним з основних об'єктів дослідження таких наук, як рекреаційна географія, рекреалогія, туризм, рекреаційне природокористування, курортологія. У зв'язку із цим слід відзначити велику складність у визначенні кола понять, що належать до рекреаційної діяльності, що пояснюється низькою причиною, зокрема відсутністю єдиного міжнародного термінологічного стандарту на цю тематику. У різних країнах має місце

різне офіційне розуміння та тлумачення понять та термінів, пов'язаних із рекреацією та сферою дозвілля і сервісу. Також відсутня єдина законодавча база, що точно визначає основні поняття, пов'язані з рекреацією та індустрією дозвілля.

Існує тісний взаємозв'язок понять. Із різних причин такі поняття, як «рекреаційна діяльність», «туризм», «відпочинок», «екскурсія», «вільний та рекреаційний час», «дозвілля» важко розділити для цілей аналізу. Останнім часом окреслився перехід до нового бачення рекреаційної діяльності, вона трактується як:

– розширене відтворення сил людини (фізичних, інтелектуальних та емоційних);

– будь-яка гра, розвага тощо, що використовуються для відновлення фізичних та розумових сил;

– сегмент індустрії дозвілля, що найбільш швидко розвивається, пов'язаний з участю населення в активному відпочинку на відкритому повітрі, що припадає переважно на вікенд;

– перебудова організму та людських популяцій, що забезпечує можливість активної діяльності за різних умов, характеру та змін навколишнього середовища.

Отже, можна сказати, що рекреаційна діяльність повністю належить до дозвілля і є діяльністю протягом дискреційного (вільного) часу, спрямованою на відновлення життєвих сил організму. Частина цієї рекреаційної діяльності здійснюється поза звичайного довілля. У результаті подорож, оздоровлення та відпочинок на курорті стають важливими компонентами, що відносяться до туризму та курортної справи.

Можна виділити кілька функцій рекреаційної діяльності: соціально-культурна, економічна та медико-біологічна. Соціально-культурна функція полягає у долученні людини до значущих культурних досягнень суспільства, а також у створенні умов, що забезпечують саморозвиток та самореалізацію особистості. Економічна функція рекреаційної діяльності полягає у відновленні виробничого потенціалу людини, її сил для повернення до повноцінної трудової діяльності. Медико-біологічна функція полягає в оздоровчому впливі на організм і створенні ресурсів для ведення здорового способу життя. Реалізація цих функцій у рекреаційній діяльності стає можливою за поєднання таких умов: природних ресурсів, що зумовлюють рекреаційні можливості регіону; матеріально-технічної основи рекреаційної діяльності, куди входять засоби розміщення, обладнання, місця відпочинку та ін.; транспортної доступності.

Відповідно, сервіс у рекреаційній діяльності передбачає розроблення та реалізацію програм обслуговування, метою яких є задоволення потреб відпочиваючих у відновленні сил, зміні виду діяльності, отриманні нових вражень та розваг. Якість сервісу залежить від можливості підприємств туристичної промисловості надати

широкий спектр послуг культурного, спортивного, видовищного та розважального характеру з урахуванням регіональної специфіки.

Потреба розвитку сервісу рекреаційної діяльності визначається тим, що вона є необхідною умовою нормального життя людини, забезпечуючи можливості продовження ним виробничої діяльності. Термін «сервіс» походить від англійського слова *service* – служба, обслуговування, сервіс, послуга. Єдиного загальноприйнятого трактування понять «сервіс», «сервісна діяльність» не існує ні у вітчизняній, ні в зарубіжній літературі. Так, К. Міллер та П. Хагедаль виділили причини труднощів формування єдиного поняття «сервіс»:

1. Його важко описати, тому що він не речовий, а має більше ставлення до сфери почуттів індивіда, що обслуговується, його не можна зважити і виміряти.

2. Якщо йдеться про продаж послуг, то це особливий товар, зразок якого важко або практично неможливо продемонструвати покупцеві.

3. Один і той самий сервіс сприймається різними людьми, навіть одного рівня культури, неоднозначно.

4. Сервіс майже неможливо стандартизувати.

5. Один і той самий сервіс може бути сприйнятий по-різному однією людиною в різні моменти часу залежно від її душевного стану у процесі отримання послуги [8].

Термін «сервіс» у сервісній діяльності хоча і походить від того самого англійського слова, але позначає, перш за все, обслуговування, іншими словами, надання різноманітних послуг споживачам. Поряд із поняттям «сервіс» активно використовується поняття «послуга», у результаті цих двом поняттям надається один сенс, хоча також може звучати словосполучення «сервісна послуга», що передбачає високий рівень обслуговування споживача.

Наприклад, Ф. Котлер послугу характеризує як захід або вигоду, які одна сторона може запропонувати іншій і які переважно не відчутні і не призводять до оволодіння чимось. Він не дає визначення поняття «сервіс», а використовує характеристику «якість надання послуги» [2]. Подібний підхід до поняття у Д. Шоула, що розглядає сервіс як стратегію впливу на клієнтів, як інвестиції в культуру компаній, як спосіб створення конкурентних переваг організації [7].

Сервісна діяльність генерується, тобто виробляється, реалізується спеціалізованими структурами обслуговування, що можуть виступати її суб'єктами.

Ураховуючи велику багатоаспектність проблем у рекреаційній діяльності, не загострюватимемо увагу на вирішенні загальноекономічних проблем, що слабо залежать від окремих підприємств туристичної галузі. До них можна віднести нестачу бюджетних коштів на розвиток туристичної інфраструктури, підвищену увагу національ-

них та іноземних інвесторів до видобувних галузей, аніж у сфері рекреації.

При цьому сервісне обслуговування напряму пов'язане зі специфікою рекреаційної діяльності: чим вище рівень сервісу, тим рентабельніше рекреаційна діяльність. А серед усього комплексу послуг рекреаційної діяльності послуги гостинності (розміщення та організація харчування) надають найбільший вплив на сприйняття туристами рівня сервісу.

Ми пропонуємо для підвищення якості сервісу в рекреаційній діяльності обов'язково формувати стратегічну мету запланованого виду діяльності (рис. 1). Для оцінки сучасного значення рекреаційної діяльності відносно вибраного виду туризму скористаємося одним із сучасних методів стратегічного портфельного аналізу галузі – матрицею ADL/LC (ADL – аббревіатура назви фірми ArturD. Little, LC – аббревіатура Life Cycle – життєвий цикл) [9]. В основі даної методики лежить концепція життєвого циклу (бізнесу) виду туризму, відповідно до якого кожен вид туризму у своєму функціонуванні та розвитку проходить чотири стадії: зародження, розвиток, зрілість та спад.

Додатковими елементами даної матриці є конкурентні позиції видів туризму: провідна (домінантна), сильна (сприятлива), міцна, слабка [10; 11].

У результаті отримуємо загальне уявлення про розвиток бізнес-простору організації (рекреаційної діяльності) та про можливі приватні стратегічні рішення щодо кожної бізнес-одиниці. Таким чином, можна отримати інформацію для формування корпоративної стратегії через регулювання сервісної діяльності.

Досліджуючи всі аспекти обслуговування в рекреаційній діяльності, можна конкретизувати проблеми організації сервісного обслуговування. До них відносяться:

- проблеми невідповідності культури виробництва турпослуг;
- недостатній рівень особистої культури працівників рекреаційного обслуговування, особливо стосується працівників «контактної зони»;
- недостатня мотивація і часто відсутність культури просування турпослуг.

Культура виробництва послуг – це культура праці та культура взаємин у сервісній взаємодії. Культура праці забезпечує відповідність наданих послуг потребам клієнтів у вигляді:



Рис. 1. Основні стратегічні завдання розвитку сервісу в рекреаційній діяльності

Структура матриці ADL/LC видів туризму (бізнесу)

Таблиця 1

Стадії життєвого циклу	Конкурентна позиція виду туризму			
	Провідна (домінуюча)	Сильна (сприятлива)	Стійка	Слабка
Зародження				
Розвиток				
Зрілість				
Спад				
Середня завантаженість				
Сезонність				

- високого ступеня володіння знаннями, вміннями, навичками, необхідними для якісного виконання робіт;

- культури робочих місць, повною мірою забезпечених засобами, сучасною технікою, приладами;

- дисципліни та старанності працівників сфери сервісу;

- негайного та чуйного реагування на зміну потреб у послугах та суспільних умов.

Організація у рекреаційній діяльності сервісу високої якості зумовлюється також її соціальною значимістю, яка, на думку В.В. Катуні, характеризується такими особливостями рекреації:

- залежністю від наявності вільного часу, що є важливим ресурсом для зняття психоемоційних і фізичних навантажень, що вдається зробити найефективнішим чином межами буденної обстановки проживання людини;

- самоцінністю рекреації, що виражається у значущості не лише її результатів, а й самого процесу, що вирізняє її серед інших видів людської діяльності;

- ієрархічністю форм прояву та наслідків рекреаційної діяльності, що виражається у множинності результатів суб'єктивного та об'єктивного характеру, що досягаються в процесі рекреації;

- можливістю використання рекреаційної діяльності для всебічного розвитку особистості та задоволення його потреби у самореалізації;

- зумовленістю рекреаційної діяльності культурно-історичними чинниками, що відображається у різноманітних формах її організації та проведення [6].

Розглядаючи рекреаційну діяльність у контексті туризму, не можна не згадати про проблему управління нею, а точніше, одного з найважливіших аспектів – управління якістю сервісу в рекреації. Є.А. Григор'єва та Є.В. Фоменко вважають, що сучасний менеджмент є умовою, яка забезпечує ефективний розвиток рекреаційної діяльності. Необхідність такого управління впливає зі змісту та закономірностей ринкових відносин, мета яких полягає в отриманні прибутку за рахунок найбільш повного задоволення індивідуальних споживчих запитів. Як уважають автори, на сучасному ринку туристських продуктів у частині рекреаційних послуг спостерігаються такі тенденції:

- опора на безпрограшне поєднання «максимальна розважальність – мінімальна вартість»;

- відсутність достовірних відомостей про рекреаційний продукт та його дійсну якість;

- різке переважає рекламною продукцією над інформаційною та аналітичною;

- крайня мізерність інформації та реклами про рекреаційний продукт.

На нашу думку, організація сервісу в рекреаційній діяльності перш за все передбачає підвищення отримання прибутку та вирішення завдань стосовно відновлення фізичного, інтелектуаль-

ного та емоційного потенціалу людини. Усе це відбувається за реалізації таких напрямів:

1. Формування сучасної матеріально-технічної бази рекреаційної діяльності шляхом залучення коштів з урахуванням приватно-державного партнерства.

2. Використання та вивчення аналізу сучасних зарубіжних і вітчизняних технологій рекреації та розроблення плану щодо їх впровадження у різні види туристських підприємств.

3. Підвищення якості кваліфікованого персоналу, який володіє сучасними технологіями рекреаційної діяльності, мотивованого до якісного виконання своїх професійних обов'язків під час надання рекреаційних послуг.

4. Зростання мережі маркетингових комунікацій, націлених на інформування про потенціал рекреаційної діяльності невизначеного кола осіб, а також просування рекреаційних продуктів та послуг, що забезпечують зворотний зв'язок зі споживачами.

5. Досягнення певного рівня рентабельності, здатного забезпечити залучення інвестиційну рекреаційну діяльність із боку вітчизняних та зарубіжних компаній.

На даний момент вирішальним чинником, що визначає розвиток сервісу в рекреаційній діяльності та самої цієї діяльності, загалом є державна політика у сфері розвитку та регулювання ринку туристських послуг. Її особливостями визначаються організаційні структури рекреаційної діяльності, законодавча база, стандарти та нормативи, програми у сфері професійної освіти. При цьому система управління рекреаційною діяльністю має отримувати належний розвиток.

Організація сервісу у рекреаційній діяльності має допомогти у забезпеченні попиту з боку споживачів за рахунок диференціації рекреаційних послуг з урахуванням доходу клієнтів, їхніх культурних запитів, віку та інших чинників, що формують попит у туристській індустрії. Зацікавленість держави у підвищенні якості рекреаційних продуктів пояснюється тим, що участь великих мас населення у рекреаційній діяльності дає змогу збільшити тривалість життя та рівень здоров'я. При цьому слід відзначити низку обставин, що створюють перешкоди для розвитку рекреаційної діяльності та підвищення якості її обслуговування. Однією з головних проблем є нерівність доходів, що обмежує доступ до рекреаційних послуг окремих груп населення. Іншим обмежувачим чинником стає те, що рекреаційні послуги пропонуються не власними силами, а у складі туристських продуктів і для їх отримання необхідно заплатити досить високу ціну.

Можливості організації сервісу у рекреаційній діяльності можуть бути реалізовані за рахунок розроблення програм. Така програма є планом рекреаційних заходів індивідуального або колективного характеру, які можуть змінюватися

залежно від погодних умов та побажань споживачів послуг.

Організація сервісу в рекреаційній діяльності повинна не лише враховувати потреби споживачів, а й їхні можливості задоволення цих потреб. Так, наприклад, якщо йдеться про людей з обмеженими можливостями здоров'я або про тих, хто прибуває з метою відновлення після лікування, необхідно стежити за тим, щоб рекреаційні програми були реалізовані на практиці, мали привабливість для споживача і при цьому відповідали цілям оздоровлення, лікування та реабілітації.

Люди, які не мають обмежень за станом здоров'я, але не мають спеціальної підготовки, можуть брати участь у різноманітних програмах культурно-дозвільної, анімаційної, екскурсійної, спортивно-розважальної та іншої діяльності. Окрему категорію представляють любителі активного відпочинку, екстремального туризму та

спортсмени, оскільки отримана підготовка дає їм змогу брати участь у спеціалізованих програмах рекреаційної діяльності.

Висновки. Таким чином, проблемою організації сервісу в рекреаційній діяльності є розроблення програм, спрямованих на задоволення потреб клієнтів у відпочинку та відновленні сил, що враховують їхні можливості у цій галузі. Поняття рекреації включає відновлення продуктивних сил людини, змістовної організації її часу. Нині рекреаційна діяльність розглядається у складі туризму, оскільки здебільшого вона передбачає припинення повсякденної трудової діяльності та виїзд за межі постійного місця проживання. Проблеми організації сервісу в рекреаційній діяльності відзначаються недостатньою розробленістю нормативних актів, відсутністю стандартів сервісу в рекреації та проблемами матеріально-технічного забезпечення рекреаційної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Яцук Н. Механізм впровадження рекреаційної моделі регіонального розвитку. *Держава та регіони*. 2017. № 2. С. 124–131.
2. Котлер Ф. Маркетинг. Менеджмент. Експрес-курс. Санкт-Петербург : Питер, 2001. 291 с.
3. Севрюков І.Ю., Таскаєв О.М. Туристсько-рекреаційна діяльність: термінологічний аспект. *Символ науки*. 2015. № 10.1. С. 76–80.
4. Про рекреаційну діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України : Положення про затвердження від 22.06.2009 № 330. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0679-09#Text> (дата звернення: 02.12.2021).
5. Масляк П.О. Рекреаційна географія. Київ, 2008. 343 с.
6. Катуніна В.В. Рекреаційна діяльність особистості як форма соціальної активності. *Вісник Володимирського державного гуманітарного університету. Серія «Педагогічні та психологічні науки»*. 2011. № 11. С. 501–506.
7. Шоул Д. Першокласний сервіс як конкурентна перевага / пер. з англ. Д. Шоул. Москва : Альпіна Бізнес Букс, 2008. 338 с.
8. Меллер К., Хагедаль П. Людина насамперед: Високоякісний сервіс через особистісний розвиток. Москва : ТМІ, 1987. 150 с.
9. Загальна характеристика моделі ADL/LC. URL: https://msd.in.ua/zagalna-xarakteristika-modeli-adl-lc/#_ftn12 (дата звернення: 04.12.2021).
10. Орлов І.Б. Соціокультурний сервіс на сучасному етапі. *Вісник МГУС*. 2007. № 2. С. 16–19.
11. Яцук Н. Механізм впровадження рекреаційної моделі регіонального розвитку. *Держава та регіони*. 2017. № 2. С. 124–131.

References:

1. Yatsuk N. (2017) Mekhanizm vprovadzhennja rekreacijnoji modeli rehionaljnogho rozvytku [Mechanism for implementing the recreational model of regional development]. *State and regions*, no. 2, pp. 124–131.
2. Kotler F. (2001) Marketyng. Menedzhment [Marketing. Management]. Peter: Express course. (in Russian)
3. Sevryukov I.Yu. Taskaev O.M. (2015) Turystsjko-rekreacijna dijajlnistj: terminologichnyj aspekt [Tourism and recreation activity: terminological aspect]. *Science symbol*, no. 10.1, pp. 76–80.
4. Pro rekreacijnu dijajlnistj u mezhakh terytorij ta ob'ektiv pryrodno-zapovidnogho fondu Ukrajinj: Polozhennja pro zatverdzhennja vid 22.06.2009 N 330. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0679-09#Text> (accessed 30 November 2021).
5. Maslyak P.O. (2008) Rekreacijna gheografija [Rekreacijna gheografija]. Kyiv.
6. Katunova V.V. (2011) Rekreacijna dijajlnistj osobystosti jak forma socialjnoji aktyvnosti [Recreational activity of a specialty as a form of social activity]. *Visnyk Volodymyr State Humanitarian University. Series: pedagogical and psychological sciences*, no. 11, pp. 501–506.
7. Shoal D. (2008) Pershoklasnyj servis jak konkurentna perevaga [Pershoklasny service yak competitive perevaga]. Moscow: Alpina Business Books. (in Russian)
8. Möller K., Hagedal P. (1987) Ljudyna nasampered: Vysokojakisnyj servis cherez osobystisnyj rozvytok [Lyudina in front: Visokoyak_sny service through special development]. Moscow: TMI. (in Russian)
9. Zagaljna kharakterystyka modeli ADL/LC [The characteristics of the ADL / LS model are fixed]. Available at: https://msd.in.ua/zagalna-xarakteristika-modeli-adl-lc/#_ftn12 (accessed 04 December 2021).
10. Orlov I.B. (2007) Sociokulturnyj servis na suchasnomue [Social and cultural service at the modern stage]. *Visnik MGUS*, no. 2, pp. 16–19.
11. Yatsuk N. (2017) Mekhanizm vprovadzhennja rekreacijnoji modeli rehionaljnogho rozvytku [Mechanism in the implementation of recreational models of regional development]. *State of the region*, no. 2, pp. 124–131.